

dzo wielu współobywateli naszych, wiary godnych i do niniejszego listu umyślnie zwołanych i zaproszonych ¹⁾).

Fundacyę tę potwierdził Zbigniew Oleśnicki, biskup krakowski, przywilejem, w Radłowie dnia 3. maja 1448. r. wydanym, nadając prebendę tę prezentowanemu przez tarnowską Radę miejską Grzegorzowi z Kraszburga, czyli z Borzów, dyakonowi z dyecezyi wrocławskiej, z duszpasterstwem nad ubogimi, w szpitalu Św. Ducha umieszczonymi i poddał go pod władzę prepozyta tarnowskiego, który go miał na tę prebendę instytuować i któremu był on winien uszanowanie i zupełne posłuszeństwo ²⁾).

Kościółek Św. Ducha stał na „Burku“ we wschodnio-północnej stronie, mniej więcej w tem miejscu, gdzie obecnie znajduje się studnia miejska. Był on pierwotnie drewniany i dopiero w 18. wieku w miejsce jego zbudowano murowany kościółek.

10. Wikaryusze kolegiaty, ich uposażenie i obowiązki.

Jak z tego, co wyżej nadmieniliśmy, wynika, miał prepozyt dwóch wikarych, każdy zaś prałat i kanonik po jednym wikarym. Wikarzy ci byli podręcznymi (manuales) i pełnili służbę Bożą w zakresie fundacyjnych obowiązków swych prałatów i kanoników jako ich pomocnicy, za co każdy z nich otrzymywał od swego prałata lub kanonika, który był jego patronem i kollatorem, wynagrodzenie w rocznej kwocie 4 grzywien. Wyjątkiem w tym względzie był wikary kantora, którego kollatorem i patronem był każdoroczny dziedzic Tarnowa, albowiem on, a nie kantor, płacił mu 6 grzywien rocznie. Tak było do roku 1458.

W roku 1457 przed sądem królewskim w Nowemmieście kupił Mikołaj Nos, właściciel dóbr Dublany i wojski lwowski, od Jana Amora z Tarnowa roczny dochód 13 grzywien z jatek rzeźniczych w Tarnowie za 200 grzywien z prawem półrocznem wypowiedzenia tego kapitału, poczem aktem darowizny, zeznanym w Tarnowie we czwartek po popielcu roku 1458, zapisał on prawo własności sumy powyższej i pobierania od niej rocznego stałego dochodu na ufundowanie kolegium wieczystych (perpetuorum) siedmiu wikaryuszy kolegiaty tarnowskiej i dla kapelana, czyli proboszcza szpitala Św. Ducha za murami miasta Tarnowa w ten sposób, iż kolegium wikaryuszy pobierać miało co roku 12 grzywien, zaś proboszcz szpitalny 1 grzywnę.

Równocześnie prepozyt Mikołaj w imieniu własnem i swych następców zrzekł się na rzecz kolegium wikaryuszy wszelkich dochodów mszalnych

¹⁾, ²⁾ Archiwum miasta Tarnowa.

z kolegiaty, a zatem później i z kościółków tarnowskich, z kolegiatą połączonych: Św. Marcina w Podgrodziu, P. Maryi na Burku, Św. Trójcy na Terlikówce i Św. Anny w przedmieściu tarnowskiem, oraz dochodów z pogrzebów i z ofiar, w kolegiacie składanych, prócz purpur złotem tkanych i postawów adamaszku i aksamitu, które na ozdobę kościoła kolegiaty obracać należało. Ustąpił on im również 4 grzywny, które mu co roku miał płacić kustosz.

Za ubytek w dochodach, spowodowany powyższem oświadczeniem, miał prepozyt pobierać corocznie tytułem daniny: od kustosa 4 grzywny (odstąpione wikarym), od kanonika łukowskiego 4 grzywny, od kanonika P. Maryi na zamku 4 grzywny i od kanonika Św. Bartłomieja 2 grzywny.

Nadto kantor zobowiązał się kolegium wikaryuszy płacić corocznie 6 grzywien, w rzeczywistości odstąpił on temuż kolegium w czasach późniejszych za owe sześć grzywien dziesięcinę fertonalną z 20 łanów kmiecych we wsi Łęki górne i dolne, która do jego uposażenia należała.

Wreszcie Jakub Thycz, posiadacz altaryi Św. Jana Chrzciciela, ufundowanej w kolegiacie tarnowskiej przez dziedziców miasta Tarnowa, za zezwoleniem swego patrona i kollatora Jana Amora z Tarnowa zgodził się we czwartek przed świętem Św. Jana Chrzciciela 1458. r. na wcielenie po swem ustąpieniu uposażenia omawianej altaryi do dochodów kolegium wieczystych wikaryuszy tarnowskich, a mianowicie: 4 grzywien z łaźni miejskiej w Tarnowie, oraz folwarku w przedmieściu tarnowskiem (dziś folwark miejski „Podwale“, na części którego założono ogród miejski), za co Jan Amor zastrzegł sobie i swym następcom prawo patronatu i prezenty trzech wikarych: kustosa, kanonika Św. Bartłomieja i wikarego kaznodziei Niemców.

Wszystkie powyższe cztery dokumenty potwierdził Tomasz Prus Strzemiński, biskup krakowski, przywilejem, w Radłowie dnia 10. lipca 1458. r. wydanym, a ustanawiając w kolegiacie tarnowskiej kolegium siedmiu wieczystych wikaryuszy, włożył nań, prócz dotychczasowych, jeszcze następujące nowe obowiązki:

- a) pieczę dusz w parafii, ciążącą dotychczas na prepozycie i jego dwóch wikarych;
- b) odprawianie codziennie godzin kanonicznych wraz z dwoma mszami, maturą i suną w zastępstwie prałatów i kanoników, a we czwartki, zamiast mszy św. matury, mszy św. o Bożem Ciele, do odprawiania której przedtem kustosz lub jego wikary byli obowiązani;
- c) odprawianie mszy św. „pastorałki“ codziennie o wschodzie słońca dla sług i robotników w zastępstwie prepozyta;
- d) odprawianie co tydzień dwu mszy św. za umarłych i odśpiewanie raz na kwartał wigilii o dziewięciu lekcjach, do czego dotychczas altarysta Św. Jana Chrzciciela był obowiązany;

- e) odprawianie na intencję Mikołaja Nos Dublańskiego co tydzień dwu mszy św., a mianowicie śpiewanej o Św. Trójcy i czytanej za umarłych, odprawianie co tydzień dwu mszy św. za umarłych i odśpiewywanie raz na kwartał wigilii o dziewięciu lekeyach;
- f) odbywanie assysty prałatom i kanonikom w dni świąt uroczystych;
- g) sprawowanie służby Bożej w kościółku Św. Marcina w niedziele i święta uroczyste w zastępstwie wikarego kantora;
- h) wybieranie z grona swego dwóch kaznodziei i płacenie im z własnych dochodów wynagrodzenia, a mianowicie polskiemu kaznodziei w kwocie 1, niemieckiemu zaś 1½ grzywny rocznie ¹⁾.

Prócz powyższych dochodów pobierali wikaryusze tarnowscy od osób, w Tarnowie zamieszkałych i przyjmujących u siebie w gościnę obcych przejezdnych, daninę w dniu Wielkiej Nocy ½ grosza i w dniu Św. Michała ½ grosza, zaś od osadników połowę tego, co rocznie przynosiło im 5 grzywien dochodu ²⁾.

Otrzymywali również wikarzy kolegiaty tarnowskiej zwyczajem uświęconą daninę od parafian, a mianowicie: na Św. Mikołaja 7 kur, 2 Złp. i kilka snopków lnu i konopi; na Nowy Rok szczodraki czyli kolendę w sumie kilku Złp.; w jesieni w drodze petyty kapustę, groch i buraki, co bardzo małą przedstawiało wartość; od żydów tarnowskich na święta Bożego Narodzenia i na rezurekcyę dostawali kadzidło ³⁾.

Aby przedmiot omawiany w zupełności wyczerpać, pomówimy jeszcze o fundacyach, jakie z biegiem stuleci na rzecz wikarych tarnowskich poczyniono i jakie z tymi zapisami przybyły im nowe obowiązki.

Piotr Sulima Gamrat, arcybiskup gnieźnieński i biskup krakowski, przychyłając się do prośby Jana hrabiego na Tarnowie, kasztelana krakowskiego, idącego śladami swego ojca Jana Amora, i korzystając z tej okoliczności, że właśnie wówczas zmarł Stanisław z Proszowic, pleban w Skrzyszowie, przywilejem z dnia 12. maja 1542. r. wcielił kościół skrzyszowski wraz z jego dochodami do uposażenia kolegium wikaryuszy tarnowskich w ten sposób po wieczne czasy, że wikaryusze ci mieli pobierać z dochodów pomienionego kościoła mszalne, które mieszkańcy wsi Skrzyszowa corocznie swemu plebanowi w dniu Św. Marcina, Biskupa, oddawali, a mianowicie 36 miar pszenicy i tyleż miar owsa, zaś wieczysty wikary kościoła skrzyszowskiego miał pobierać resztę plebańskich danin i dochodów, t. j. dwie dziesięciny snopkowe z ornych pól dwóch sołtysów w Skrzyszowie, dziesięcinę snopkową z ornych pól wsi Woli (Rzędzińskiej) i mszalne gotówką, z którego płacono Świętopietrze, i użytkować folwark plebański.

¹⁾ Compendium privileg. fundat. erect. etc. eccles. collegiatae tarnov. ²⁾ Liber benefic. dioec. crac. Jana Długosza T. I. str. 604—616. ³⁾ Acta Venerab. Capituli Minoris tarn. str. 27—37.

Utrzymując wikarych tarnowskich przy ich dotychczasowych dochodach, a mianowicie przy poborze: mszalnego ze wsi Skrzyszowa, 12 grzywien z jatek rzeźniczych, 4 grzywien z folwarczku, 4 grzywien z łaźni miejskiej w Tarnowie, 6 grzywien z wsi Łęki przy Pilźnie, 6 grzywien od ośmiu bractw, w kollegiacie tarnowskiej istniejących, dziesięciny folwarcznej i karczemnej we wsiach Stanisławowicach (Szczepanowie?) i Ćwikowie koło Bochni (nie wiadomo, kto i kiedy tę dziesięcinę im zapisał), tudzież przy poborze klerykatury za zwykłe usługi, które prepozytowi, prałatom i kanonikom podczas uroczystych nabożeństw oddawać zwykli, zobowiązał pomieniony biskup wikaryuszy tarnowskich, aby w czasie świąt uroczystych, na wypadek nieobecności prepozyta i kanoników w Tarnowie, jeden z wikarych odprawiał sumę, dwóch zaś wikarych kolejno assystowało mu w dalmatykach w odśpiewaniu epistoły i ewangelii pod grozą kary, mającej się wymierzać przez prepozyta. Kary te miały być składane wraz ze zwyczajnym, przez każdego wikarego corocznie w kwocie 2 Złp. uiszczanym datkiem, do skarboxy wikarych na koszt naprawy ich domu ¹⁾).

Powyższy przywilej, na prośbę Jana hr. Tarnowskiego, kasztelana krakowskiego i hetmana w. kor., potwierdził Samuel Ciołek Maciejowski, biskup krakowski, dnia 19. maja 1546. r. ²⁾

Mszalne, przywilejem Gamrata wikaryuszom tarnowskim ze wsi Skrzyszowa przyznane, przedstawia roczny dochód w sumie 200 Złp., albowiem, wydzierżawiając prawo poboru tego mszalnego w 18. stuleciu, taki czynsz dzierżawny wikaryusze pomienieni pobierali ³⁾).

Następnie Jan i Barbara Mikołajowscy z Mikołajowie, małżonkowie, dom swój murowany, zwany przedtem „Koruszowska“, a później „Mikołajowski“, na cmentarzu kollegiackim obok szkoły stojący, za zezwoleniem Jana hr. na Tarnowie, podarowali w dniu 26. marca 1527. r. wikaryuszom tarnowskim z obowiązkiem odprawiania co miesiąc 2 mszy św. w kollegiacie za spokój duszy sługi i służącej. Wikaryusze tarnowscy nie długo jednak utrzymali się w posiadaniu tego domu. Albowiem w dniu 7. listopada 1547. r. zawarli oni za zezwoleniem kapituły tarnowskiej z Marcinem Bładym, kantorem tarnowskim, kontrakt zamiany, na podstawie którego odstąpili oni swą kamienicę „Mikołajowski“ pomienionemu kantorowi, za jego nowozbudowaną kamienicę, zwaną „Zamek“ albo „Jurków“, między domami prepozyta i kanonika tyt. Św. Bartłomieja położoną, a wikarzy dodali mu jeszcze swój dom drewniany, między domem kantora i domem Stanisława rzeźnika stojący, przy czem przeniesli z kamienicy „Mikołajowski“ ciężar mszalny na nowo nabytą

¹⁾ Archiwum Sławuckie T. V. N. 314. ²⁾ Archiwum Sławuckie T. V. N. 341. ³⁾ Acta venerab. Capituli Minoris tarnov. str. 27—37.

kamienicę „Zamek“, czyli „Jurków“. Poczem Marcin Blady w dniu 28. stycznia 1554. r. sprzedał kamieniczkę „Mikołajowski“ Mikołajowi Łowczowskiemu z Pleśny do dożywotniego użytku za sumę 140 Złp., po jego zaś śmierci za zwrotem sumy 140 Złp. spadkobiercom Łowczowskiego kamieniczka ta miała przejść na własność kapituły tarnowskiej, co nastąpiło rzeczywiście w r. 1578 po zapłaceniu sumy 140 Złp. przez prepozyta tarnowskiego ¹⁾).

W dniu 10. kwietnia 1559. r. na zamku tarnowskim Jan hr. na Tarnowie, kasztelan krakowski, pozwolił Janowi, kustoszowi tarnowskiemu, plebanowi w Szczepanowie, zbudować dom murowany przy domie kantora („Mikołajowski“ zwanym) po stronie południowej i w sąsiedztwie szkoły i przyznał temuż domowi wolność kościelną pod warunkiem, iż, gdyby kiedy zaszła potrzeba obrony miasta przed nieprzyjacielem, wolno będzie sile zbrojnej przez ten dom przechodzić, tudzież, że po śmierci tegoż kustosza dom ten ma przejść na własność wikaryuszy tarnowskich, jako infirmarya dla podeśzłego w latach i koło kolegiaty tarnowskiej zasłużonego wikarego tarnowskiego, po którego śmierci inny podobny ten dom miał zamieszkiwać. Infirmarya ta spaliła się w roku 1618, lecz ją odbudowali wikarzy przy pomocy Macieja Kusiowicza, kanonika tyt. Św. Barbary ²⁾).

W poniedziałek po Św. Michale 1559. r. wydał Jan hr. na Tarnowie wikarym tarnowskim przywilej na pobór dziesięciny snopkowej z pól kmiecych, nowo utworzonych na karczowiskach leśnych w Łęgu klikowskim i Nowem Tarnowisku, czyli Biadaszku (Łęg i Partyń), a następnie w r. 1560 na prośbę wikaryuszy i za zgodą kmieci wsi pomienionych zamienił tę dziesięcinę snopkową w Nowem Tarnowisku na pieniężną w ten sposób, iż kmiotkowie, a było ich wówczas 17 i karczmarz, mieli wszyscy razem corocznie w dzień Św. Katarzyny dawać wikaryuszom tarnowskim 3 grzywny. Równocześnie przydzielił Jan hr. na Tarnowie Nowe Tarnowisko do parafii tarnowskiej ³⁾).

Wikarzy tarnowscy zwrócili się z prośbą do Anny z Stembergu, księżnej Ostrogskiej, wojewodziny wołyńskiej, aby im przyznała dziesięcinę z tych osad rolnych w Łęgu klikowskim, które przybyły po roku 1560. Księżna, nie chcąc nowych, niezagospodarowanych jeszcze, osadników dziesięciną obciążać, prośby tej wprawdzie nie uwzględniła, lecz natomiast przywilejem, wydanym w zamku jarosławskim dnia 1. lipca 1607. r., nadała im dziesięcinę snopkową z pól folwarcznych w Łęgu klikowskim i zarządziła, iż ci kmiotkowie wsi pomienionej, którzy w miejsce dziesięciny snopkowej płacili corocznie wikaryuszom tym po 6 groszy, są obowiązani płacić corocznie po 12 groszy każdy, tudzież że z tych dawniejszych zagród, które dawały oma-

¹⁾, ²⁾, ³⁾ Compendium privileg. fundat. erection. etc. ecclesiae colleg. tarnov.

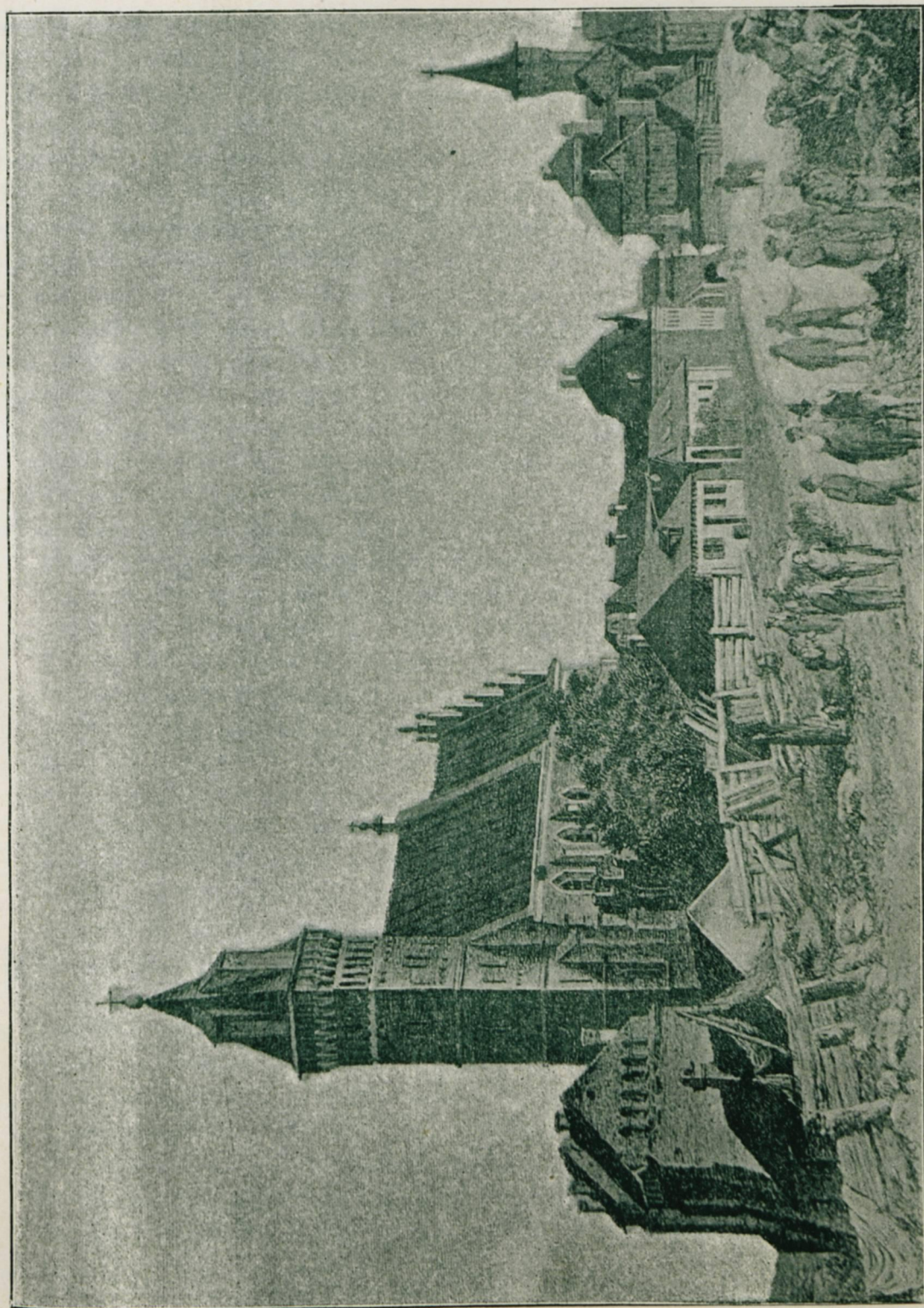
wianą dziesięcinę, na wypadek, gdyby która z nich stała pustką, dziesięcinę po 12 groszy rocznie płaćć miał wikarym tarnowskim podstarości w Łęgu z prowentów skarbowych. Za te świadczenia zobowiązała księżna wikaryuszy do odprawiania raz na tydzień we czwartek mszy św. o Krzyżu świętym o zdrowie dla księżnej i jej dzieci, dopóki żyć będą, a po ich śmierci do odprawiania w każdy piątek mszy św. za spokój ich dusz ¹⁾).

Janusz książę Ostrogski, kasztelan krakowski, przywilejem, wydanym na zamku w Tarnowie dnia 20. lipca 1593 r., a potwierdzonym przez Jerzego Radziwiła, kardynała i biskupa krakowskiego, dnia 9. marca 1594. r., ustąpił wikaryuszom tarnowskim, na ich prośbę i za wstawieniem się prepozyta tarnowskiego, Krzysztofa Kazimierskiego, po wieczne czasy swe prawo kollatorstwa i patronatu w kościele parafialnym pod wezwaniem Św. Jana Ewangelisty w Zalasowie, jak niemniej zezwolił, aby do uposażenia tychże wikaryuszy wcielono dochody plebana pomienionego kościoła, wkładając na wikaryuszy obowiązek odprawiania w pierwszym dniu każdego miesiąca lub w dniu następnym, jeżeliby przeszkadzało święto, nabożeństwa za umarłych wraz z jedną mszą śpiewaną za spokój dusz jego przodków, których ciała spoczywają w kolegiacie tarnowskiej, tudzież do odprawiania raz na tydzień mszy św. czytanej o Św. Trójcy na intencję jego, jego żony i dzieci, dopóki żyć będą. Kardynał wzmiankowany, zatwierdzając ten przywilej, zastrzegł nadto, iż kolegium wikaryuszy tarnowskich jest obowiązane uzdolnionego wikarego z grona swego prezentować biskupowi krakowskiemu lub jego officyałowi prepozytowi tarnowskiemu do instytuowania na wikaryat w Zalasowie dla sprawowania tamże pieczy dusz i służby Bożej i dawać mu na utrzymanie połowę dochodów kościoła zalasowskiego i jego dawniejszego plebana ²⁾).

W r. 1613 Wojciech Kański w rozporządzeniu ostatniej swej woli, spisany we wtorek po Conductus Paschae, zapisał wikaryuszom tarnowskim grunt, zwany „Matuliński“ i położony w Wielkim przedmieściu (Strusinie), z obowiązkiem odprawiania w każdy piątek mszy św. przed ołtarzem Św. Trzech Króli za duszę fundatora. Grunt ten połączyli wikarzy z gruntem „Opaleniec“, który w przedmieściu przereczonem posiadali z obowiązkiem odprawiania co piątek w kościółku Św. Trójcy mszy św. za duszę fundatora ³⁾).

W r. 1619. kupili wikarzy tarnowscy rolę, „Bętkowska“ zwaną, ośm prętów mierzącą i w przedmieściu tarnowskim położoną, od Zofii Aniołowej, prócz domu i ogrodu naprzeciw bramy krakowskiej, za 240 Złp. i złączyli rolę tę z folwarczkiem, odstąpionym im w r. 1458 przez Jakuba Thycza, altarystę ołtarza Św. Jana Chrzciela, o czem mówiliśmy już wyżej. Tę rolę

¹⁾ Compendium privileg. fundat. erection. etc. ecclesiae colleg. tarnov. ²⁾ Liber memorabilium. ³⁾ Compendium privileg. fundat. erection. eccl. colleg. tarnov. str. 113 i 107.

Kościół kolegiacki, dziś katedralny, w Tarnobrzegu w r. 1785 od strony południowo zachodniej.

uwolnił Tomasz Zamojski przywilejem, wydanym w Tarnowie dnia 17. maja 1635. r., od danin i powinności zamkowych (corocznie z każdego prętu po: 2 Złp. i 2 groszy, 5 korcy żyta, 5 korcy pszenicy, 10½ korcy owsa, 5 kur, 2 gęsi, 1 kapłonie, 20 jajach i po 13½ groszy za trawę) z tym jednak obowiązkiem, iż wikarzy w zamian za to uwolnienie mieli odprawiać w każdy 1. dzień co miesiąc jedną mszę św. za zdrowie i dobre powodzenie Tomasza Zamojskiego i jego żony, dopóki żyć będą, a po ich śmierci do odprawiania w dniu 1. każdego miesiąca raz mszy św. „Requiem“, to znowu raz mszy św. o Matce Boskiej po wieczne czasy.¹⁾

Ponadto poczyniono na rzecz kolegium wikaryuszy kolegiaty tarnowskiej jeszcze następujące, znane nam dziś, zapisy:

- a) Marcin Łyczko, prepozyt tarnowski, zmarły w 1578. r. zapisał im 300 Złp., zabezpieczone na 5% od sta na zagrodzie, znajdującej się obok posiadłości kantora, z obowiązkiem odprawiania raz na miesiąc mszy św. za duszę fundatora.²⁾
- b) Andrzej ze Szczekarzewic Tarło, prepozyt tarnowski, zmarły w r. 1642, przeznaczył naszym wikaryuszom na wspólny wikt co roku po wieczne czasy 50 Złp., za co byli oni obowiązani w każdy piątek, wyjąwszy świąt, odprawiać czytana mszę św. o męce Pańskiej z kolektą przy ołtarzu Św. Trzech Króli za duszę ks. Andrzeja, kantor zaś szkolny wraz z organistą byli obowiązani, wyjąwszy adwentu aż do siedmdziesiątnicy i całego czasu wielkanocnego, podczas tej mszy św. śpiewać mękę Pańską. Nadto zapisał on samemu wiceprepozytowi (wikaremu prepozyta) czyli seniorowi wikaryuszy tarnowskich coroczny dochód 50 Złp. z obowiązkiem odprawiania w każdy poniedziałek, nieprzeszkadzony świętem, między noną a sumą mszy św. o Narodzeniu N. P. Maryi przy tym samym ołtarzu za duszę ks. Andrzeja, podczas której mszy mieli kantor szkolny i organista śpiewać litanie loretańską o Matce Boskiej.³⁾
- c) Kasper Branwicki, tarnowski kanonik tyt. P. Maryi na zamku tarnowskim, zmarły na powietrze morowe w r. 1652, w rozporządzeniu ostatniej woli nie przepomniął o wikaryuszach tarnowskich, mówi bowiem: *„Zostaje sumka 700 Złp., tę odkazuję wiecznymi czasami na katechizmu naukę, a to tym sposobem: od 600 Złp. księżdom wikaryom tarnowskim 42 Złp., aby w niedzielę każdą przed nieszporem OO. wikaryowie świętej nauki lud pospolity uczyli, przez pół godziny to odprawując ćwiczenie. A IMci ks. kaznodziei tarnowskiemu, na ten czas będącemu 7 Złp. co rok od 100 Złp., aby za jego dozorem*

¹⁾ Compendium privileg. fundat. erection. eccl. colleg. tarnov. str. 113 i 107. ²⁾ Acta venerab. Capituli Minoris ab a. 1731—1784. str. 27—37. ³⁾ Acta capitularia Collegiatae Tarnoy, T. I. karty 109—111.

i cenzurą wygodniej i porządniej ta intencja moja była wykonywaną¹⁾

Za sumę 600 Złp., z tego zapisu pochodzącą, zakupili wikaryusze rolę „Dyksanówka“ zwaną i w przedmieściu tarnowskim obok roli „Bętkowskiej“ się ciągnącą.²⁾

- d) Paweł Kuszewski, kanclerz tarnowski, zmarły w roku 1693, zapisał wikaryuszom, w mowie będącym, 1000 Złp., którą to sumę użyto na koszt naprawy ich domu, w ruinie będącego.
- e) Kasper Suchocki, scholastyk tarnowski, zmarły w roku 1699, zapisał wikarym tarnowskim 3000 Złp., zabezpieczone na dobrach Zabłędzy na 7%, na wspólny wikt z obowiązkiem odprawiania co tydzień jednej mszy św. za duszę fundatora.³⁾
- f) Aleksander Gratus z Tarnowa zapisał tymże wikarym 100 Złp. rocznego dochodu, z których w wieku 18. pobierali na rok tylko 40 Złp.³⁾
- g) Walenty Brański, prebendarz górników wielickich, pozostawił naszym wikaryuszom sumę 200 Złp., zabezpieczoną na 6% od sta na zagrodzie Jadzińskich we wsi Grabówce, z obowiązkiem odprawiania raz na miesiąc mszy św. czytanej za duszę Jana Jodły i Stanisława Kupisza raz de Requiem, a znowu raz na przemianę o Niepokalanem Poczęciu N. P. Maryi i to w kaplicy Rozesłania Apostołów.³⁾
- h) Grzegorz Smagacz, młynarz z Przedmieścia, przed aktami wójtowsko ławniczymi tarnowskimi w sobotę po Św. Wojciechu 1654. r. zapisał tymże wikarym na młynie i swych rolach w Wielkim przedmieściu 300 Złp. na 7%, płatny na święto Św. Wojciecha, z obowiązkiem odprawiania anniwersarza za duszę Piotra Raczyńskiego. Sumę tę przeniesiono później na kamienicę Wojciecha Fruzińskiego, w rynku tarnowskim od strony zachodniej położoną.⁴⁾
- i) Jan Masiowicz, mieszczanin tarnowski, wraz z żoną zapisał tymże wikarym w r. 1613 sumę 200 Złp., zabezpieczoną na zagrodzie „Bałkowska“ na stały roczny dochód 8 Złp., z obowiązkiem odprawiania corocznie wotywy w kościółku P. Maryi na Burku.⁴⁾
- j) Kasper Broda, mieszczanin tarnowski, zapisał tymże wikarym przed aktami wójt.-ławn. tarnowsk. w piątek przed Pięćdziesiątnicą r. 1619 folwark we Wojniezu, kupiony w r. 1608 od Wawrzyńca Kochanka, z obowiązkiem odprawiania 4 mszy co roku za duszę zapisodawcy. Folwark ten utracili wikarzy po długich i zawiłych procesach.⁴⁾
- k) Jan i Barbara Mikołajowscy, małżonkowie, o których wyżej mówiliśmy, zapisałi wikarym tarnowskim 1000 Złp. na 24 mszy, mających się od-

¹⁾ Archiwum miasta Tarnowa Nr. 117. ²⁾ Acta venerab. Capituli Minoris ab a. 1731—1784. str. 27—37. ³⁾ Acta Venerab. Capituli Minoris ab a. 1731—1784 str. 27—37. ⁴⁾ Testis fide dignus etc. A. D. 1763 descriptus per. Bl. J. Baryczkiewicz.

prawiać co roku za spokój dusz fundatorów. Suma ta była zabezpieczoną na 7% na synagodze żydowskiej w Tarnowie kartą dłużną, zeznaną w grodzie N. M. Korczyn w poniedziałek przed świętem Św. Jadwigi 1760. r.)

- l) Ks. Jan Mizałek (Migalek, Migalkowicz) testamentem z r. 1646. zapisał wikarym tarnowskim 240 Złp., zabezpieczone na ratuszu w Tarnowie, od których konsulowie mają co roku na święto Niepokalanego Poczęcia N. P. Maryi dawać tymże wikarym 12 Złp. na anniwersarz za duszę fundatora.¹⁾
- l) Albert Niedziałkowiez w testamencie z r. 1651. zapisał wikarym tarnowskim stały roczny dochód 2 Złp. z ogrodu swego „Łukowski“ zwanego, płatny na św. Marcina, z obowiązkiem odprawiania za duszę fundatora raz na rok mszy św. w kościółku P. Maryi na Burku.¹⁾
- m) Stefan i Zofia Kmochowicze mieszczenie tarnowscy, w roku 1654 zabezpieczyli wikarym tutejszym na swej kamienicy, w południowej części rynku w Tarnowie stojącej, sumę 300 Złp., na dochód roczny 21 Złp., płatny na święto Rozesłania Apostołów i sumę 280 Złp. na dochód roczny 18 Złp., płatny na święto Narodzenia N. P. Maryi.¹⁾
- n) Albert Młodowski i Dorota Tyburzanka, mieszczenie tarnowscy przed aktami wójt. ławn. tarnowskimi w r. 1659, zapisał wikarym tarnowskim na zagrodzie „Niedziałkowska“ w Terlikówce 2 Złp. stałego rocznego dochodu, płatnego na święto Św. Marcina, z obowiązkiem odprawiania w kościółku P. Maryi na Burku raz na rok mszy św. za duszę ks. Macieja.¹⁾
- o) Barbara Bujakowicz, mieszcanka tarnowska, w testamencie potwierdzonym przez konsystorz tarnowski w roku 1665, zapisała wikarym naszym na kamienicy „Królikowska“ w ulicy „ku furtce“ 400 Złp. na stały roczny dochód 24 Złp.¹⁾
- p) Grzegorz i Anna Pilchowicze, mieszczenie tarnowscy, we wtorek przed niedzielą Cantate r. 1693. zapisał wikarym tarnowskim na domie swym w ulicy Pilznińskiej 100 Złp. na stały roczny dochód 7 Złp., płatny na Św. Jana Chrzciciela.¹⁾
- q) Stefan Dębiński, prepozyt tarnowski zmarły w r. 1739, zapisał wiceprepozytowi (wikaremu prepozyta) 200 Złp. na stały roczny dochód z obowiązkiem odprawiania corocznie 7 mszy św. za duszę fundatora. Suma ta była zabezpieczoną u Pawła Luszковского na jego realności, w ulicy Pilznińskiej po stronie południowej położonej, na stały roczny dochód 14 Złp., płatny na święto Zmartwychwstania Pańskiego.¹⁾
- r) Antoni Fastkiewicz, ławnik tarnowski, wraz z żoną Małgorzatą przed aktami wójt. ławn. tarnowskimi w sobotę po święcie Wszystkich

¹⁾ Testis fide dignus etc. A. D. 1763. descriptus pr. Bl. J. Baryczkiewicz.

Świętych 1764. zapisali na swym domie we wschodniej części rynku w Tarnowie 200 Złp. na stały roczny dochód 12 Złp., na Św. Marcin do rąk wicekustosza wypłacać się mający, na potrzeby kościółka Św. Trójcy.¹⁾

- s) Wojciech Witek zostawił wikaryuszom, w mowie będącym, legat 100 Złp. na anniwersarz za duszę jego i jego żony Zofii odprawiać się mający. Sumę tę użyto w r. 1625 na zakupno folwarku „Gadomskie“, lecz w roku 1670 spłacono ją z tegoż folwarku i zabezpieczono na domie w ulicy Pilźnieńskiej. Anniwersarz ten należy odprawiać 15. kwietnia.¹⁾
 - t) Wojciech i Katarzyna Gadomscy zostawili również legat wikarym tarnowskim w sumie 100 Złp. na anniwersarz za swe dusze, który należy odprawiać 31. marca. Suma ta użytą została na zakupno folwarku „Gadomskie“ w r. 1625, a następnie w r. 1672 zabezpieczono ją na kamienicy „Popieliczowska“, w rynku tarnowskim stojącej.¹⁾
 - u) Szymon Stylski zapisał na domie swym, za Bramą Pilźnieńską w przedmieściu tarnowskim, stały roczny dochód 3 Złp. 15 groszy wikarym naszej kolegiaty od sumy 50 Złp. z obowiązkiem odprawiania w kościółku Św. Trójcy trzech mszy św. corocznie za duszę Alberta Styły i Wawrzyńca Guzika.²⁾
 - v) Maciej Żaba zapisał wikarym tym browar na Pogwizdowie i 100 Złp. na anniwersarz za duszę swą, swej żony i ks. Seweryna. Anniwersarz ten należy odprawiać 31. sierpnia wraz ze mszami. Browar ten sprzedali wikarzy w r. 1628 za 80 Złp. i sumę tę zabezpieczyli w r. 1645 na stały roczny dochód 7 Złp., w dniu Św. Piotra i Pawła płacić im się mający, na kamienicy Zasowskich w rynku tarnowskim stojącej.¹⁾
 - w) Ks. Jan Januszkiewicz, kustosz tarnowski, pozostawił wikarym legat w sumie 100 Złp., zabezpieczony na kamienicy Niedźwiedzkich w ulicy Pilźnieńskiej na 7%, z obowiązkiem odprawiania raz na rok nazajutrz po święcie Św. Jana Chrzciciela mszy św. za duszę ks. Jana wraz z wigiliami.¹⁾
 - x) Antoni z Czeladzina Czeladziński zapisał tymże wikarym w wieku 18. dochód roczny 5% od sumy 1000 Złp. z obowiązkiem odprawiania anniwersarza z mszami za dusze Jana, Barbary i Katarzyny Wolskich.¹⁾
- Prócz powyższych mieli jeszcze wikarzy tarnowscy następujące dochody:
- a) Ze spadku po Nakończycach co rok 10 Złp. na mszę za dusze spadkodawców,
 - b) z zapisu Kiliana Bałkowicza 1500 lub 2000 Złp.,
 - c) z zapisu Magdaleny Potrzebkowiczowej z r. 1714, 100 Złp.,

¹⁾ Testis fide dignus etc. A. D. 1763. descriptus per. Bl. J. Barczykiewicz. ²⁾ Acta Venerab. Capituli Minoris ab. a. 1731—1784. str. 27—37.

- d) z zapisu Jadwigi Baliny na gruntach w Mokrem 500 Złp.,
e) z zapisu Macieja Wnęczka 100 Złp. u cechu krawców z obowiązkiem odprawiania raz na rok 2 mszy św. za duszę fundatora i jego rodziców.¹⁾

Posiadali wikarzy tarnowscy także kilka domów w Tarnowie, a mianowicie: dom na cmentarzu kościółka P. Maryi, podarowany im we wtorek po Św. Trzech Królach 1666. przez Magistrat tarnowski, z którego pobierali czynszu rocznie 5 Złp.; domek naprzeciwko kościółka Św. Anny za drogą, wiodącą do Wielkiego przedmieścia, z którego pobierali czynsz roczny 5 Złp.; dom „Tasakówka“ i dom „Mularzowskie“ wraz z ogrodami naprzeciw kościółka Św. Ducha za bramą mniejszą z obowiązkiem odprawiania za dusze Grzegorza i Zofii Nowakowiczów i za dusze Błażeja i Anny Kalitów i Alberta Mularza anniuersarza z mszą św.; z domów tych czynsz roczny wynosił 15 i 10 Złp.; wreszcie dom „Gardzielówka“ w sąsiedztwie posiadłości kantora przynosił im czynsz roczny 8 Złp.¹⁾

Pobierali nadto wikarzy omawiani od 11 bractw rzemieślniczych po 24 grosze co kwartał od każdego, co rocznie czyniło 22 grzywny, za co mieli tymże bractwom cechowym przy ich własnych ołtarzach co kwartał odprawiać po jednej mszy św. z egzortą, a podczas tej mszy bakałarz z uczniami miał odśpiewywać officyum zmarłych z trzema wigiliami i pochwałami (laudibus).¹⁾

Bractwa cechowe w kolegiacie tarnowskiej były następujące:

Bractwo krawców przy ołtarzu Św. Jana Chrzciciela, gdzie jest skaplerz

„ sukienników	„	Bożego Ciała
„ szewców	„	Św. Barbary
„ szynkarzy	„	Św. Karola czyli Wieczerzy Pańskiej
„ rzeźników	„	Św. Mikołaja
„ kowali	„	Św. Jana Jąłmużnika
„ piekarzy	„	Przemienienia Pańskiego
„ stalmachów	„	Pana Jezusa Miłosiernego
„ bednarzy	„	Św. Bartłomieja
„ tkaczy	„	Św. Trzech Króli
„ czapników	„	Św. Anny ¹⁾

Poznawszy uposażenie wikaryuszy tarnowskich i dochody z onegoż, jak niemniej dochody z fundacyi mszalnych, jesteśmy pewni, że położenie ich było pod względem materyalnym wcale znośne. Tymczasem rzecz miała się wręcz przeciwnie. Dochody płynęły bardzo nieregularnie, wikarzy z nich nie mogli wyżyć tak, że kapituła większa kolegiaty tarnowskiej w roku 1663 dnia 19. marca, bacząc na ważność usług oddawanych kolegiacie i kapitule

¹⁾ Testis fide dignus etc. A. D. 1763. descriptus pr. Bl. J. Barczykiewicz. ²⁾ Compendium privileg. fundation. erect. eccl. colleg. Tarnov. str. 62.

przez wikarych, postanowiła, iż na utrzymanie płacić mają co roku wikarym: prepozyt 100 Złp., kustosz 100 Złp., kantor 100 Złp., kanonik łukowski 100 Złp., dziekan 42 Złp., scholastyk 20 Złp., kanonik tyt. P. Maryi na zamku 20 Złp., kanonik tyt. Św. Barbary 20 Złp., kanonik tyt. Św. Bartłomieja 16 Złp., kanonik tyt. P. Maryi na Burku 10 Złp. i kanonik fundi Książnice 100 Złp. razem więc rocznie 628 Złp.¹⁾ Przeciw uchwale wniósł kustosz imieniem własnem i niektórych kanoników protest do biskupa krakowskiego²⁾, lecz nie wiadomo nam, z jakim skutkiem. Zdaje się jednak, że uchwała kapituły się utrzymała, bo inne źródła późniejsze wykazują, iż kustosz datek ten wikarym uiszczzał, a nie płacili go: scholastyk, dziekan, kanonik P. Maryi na zamku, kanonik Św. Barbary, kanonik P. Maryi na Burku i kanonik Św. Bartłomieja.³⁾

Nadmienić należy, iż mieszkańcy wsi Zawady i Tarnowca dawali wikarym tarnowskim co roku 30 Złp. i 30 kapłonów z tytułu mszy św., odprawianych przez tychże wikarych w kościółku Św. Marcina w każdą niedzielę.⁴⁾

W roku 1663 za zezwoleniem kapituły większej sprzedali wikarzy „infirmarią“, o której mówiliśmy wyżej, za sumę 600 Złp. kanonikowi fundi Książnice tak, że pozostał im na cmentarzu kolegiaty tylko jeden dom, w którym mieszkali.⁵⁾

Mieli wreszcie wikarzy jedną altaryę w kolegiacie tarnowskiej, a mianowicie altaryę Św. Krzyża, lecz o niej pomówimy na innem miejscu.

11. Kościółek Panny Maryi na Burku.

Jednym z najstarszych kościółków tarnowskich jest kościółek Panny Maryi na Burku, skoro już w r. 1458 istniał i wcielono go do uposażenia wikaryuszy tarnowskich. Źródła miejscowe powiadają, że wybudowało go sześciu rolników z Wielkiego przedmieścia (Strusiny), nie podają jednak roku jego budowy.⁶⁾

Zdaniem naszym jest to pierwotny parafialny kościół tarnowski, który za czasów Spicymira stał w miejscu dzisiejszej katedry i w roku 1400 ustąpił miejsca pod budowę murowanego kościoła kolegiackiego. Za trafnością tego przypuszczenia zdają się przemawiać następujące względy:

Zważywszy na sposób budowy dzisiejszej katedry tarnowskiej widzimy, że przed jej rozpoczęciem dawny kościółek drewniany musiał być rozebrany i z placu budowy usunięty. Że zaś budowa nowego kościoła kilka lat trwać

¹⁾ Acta capitularia colleg. Tarnov. i Testis fide dignus. ²⁾ Acta capitularia colleg. Tarnov.

³⁾ Testis fide dignus etc. A. 1763. descriptus per Bl. Joś. Barezykiewicz. ⁴⁾ Acta capitularia.

⁵⁾ Compendium privileg. fund. erection. ecclesiae colleg. Tarnov.